

ĮMONĖS PARDAVIMO BANKROTO PROCESĖ PROBLEMOS

Remigijus Jokubauskas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: remigijus@jokubauskas.org

Vigintas Višinskis

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: viggigis@gmail.com

Mykolas Kirkutis

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: mkirkutis@gmail.com

Pateikta 2021 m. kovo 21 d., parengta spaudai 2021 m. birželio 3 d.

DOI: 10.13165/JUR-21-28-1-13

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjami įmonės pardavimo tikslai ir tvarka įmonių bankroto procese. Straipsnyje teigiama, kad įmonės pardavimo tikslai neatitinka klasikinių bankroto proceso tikslų, nes jis yra siejamas su platesniais ekonominiais ir socialiniais tikslais, kurie gali būti pasiekti realizavus visą įmonę kaip turto objektą. Straipsnyje skiriamas dėmesys lyginamajai užsienio valstybių teisinio reguliavimo analizei, tiriama, kaip ši procedūra reglamentuojama Estijos, Latvijos, Lenkijos ir Prancūzijos bankroto teisėje.

Nagrinėjama ir Juridinių asmenų nemokumo įstatyme nustatyta įmonės pardavimo procedūra bei jos problemos. Autoriai aiškinasi, kaip turi būti užtikrinamas įmonės pardavimas kuo ankstesnėje bankroto proceso stadijoje, teikia siūlymą dėl įmonės pardavimo tvarkos keitimo, į ją įtraukiant teismą. Analizuojama, kaip turi būti pateikti siūlymai pirkti įmonę, kokius veiksmus turėtų atlikti nemokumo administratorius, kaip turi būti užtikrinami įmonės darbuotojų interesai ir kokie reikalavimai įmonės pirkėjui turėtų būti nustatyti įstatyme.

Reikšminiai žodžiai: bankroto procesas, įmonės pardavimas, kreditorių interesų apsauga.

Įvadas

Įmonės pardavimas yra nauja turto realizavimo forma įmonių nemokumo procese Lietuvoje. Įmonės pardavimas nemokumo procese nebuvo reglamentuojamas nei Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme¹, nei Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme² ir pirmą kartą pozityviojoje teisėje pripažintas priėmus Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą (toliau – JANĮ)³.

Įprastai verslas gali būti perleidžiamas dvejopai: parduodant įmonės akcijas arba perleidžiant visą ar didelę dalį įmonės kaip turtinį vienetą (pavyzdžiui, bendra turto dalis)⁴. Tarptautiniu lygmeniu įmonės pardavimas nemokumo procese pripažįstamas jau kurį laiką. Pavyzdžiui, dar 2003 m. parengtuose Europos nemokumo teisės principuose nustatyta, kad jei nėra vykdomas įmonės restruktūrizavimas, įmonės turtas gali būti parduotas dalimis arba parduodant visą įmonę⁵. Be to, įmonės pardavimas kaip vienas iš restruktūrizavimo elementų pripažįstamas Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvoje⁶. Tačiau išsamų ir visuotinai pripažintų tarptautinių įmonės pardavimo bankroto procese standartų nėra priimta.

1 „Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010; 200.

2 „Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1012; 2010, Nr. 86-4529.

3 „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *TAR*, 2019-06-27, Nr. 2019-10324.

4 Europos teisės institutas, *Verslo gelbėjimas nemokumo teisėje* (angl. *Rescue of Business in Insolvency Law*) (2017), 285, žiūrėta 2021 m. kovo 12 d., https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf.

5 Bob Wessels (red.), „Principles of European Insolvency Law“ (International Insolvency Institute, 2003), para. 12.1, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/21-PEILA-BIjournal_appended.pdf

6 „Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. vasario 18 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1023>.

Įmonės pardavimas bankroto procese yra ekonomiškai ir socialiai reikšmingas. Iš esmės įmonės pardavimas reiškia veikiančio ūkio subjekto bei darbo vietų išsaugojimą, galimybių įmonės kreditoriams greičiau ir didesne apimtimi gauti reikalavimo patenkinimą suteikimą. Taip nėra organizuojamas įmonės atskirų turto objekto dalių pardavimas, o realizuojamas visas (arba esminis, savarankiškas) įmonės turtas. Autorių nuomone, įmonės pardavimas bankroto procese yra itin kompleksinė procedūra, reikalaujanti ne tik nemokumo procesą reglamentuojančių nuostatų, bet ir kitų teisės šakų – darbo, prievolių bei daiktinės teisės normų – sisteminio taikymo ir aiškinimo. Be to, toks pardavimas turi ypatumų, nes turi būti derinami bankroto procese dalyvaujančių asmenų interesai ir įmonė yra perleidžiama be savininko valios.

Siekiant išnagrinėti įmonės kaip turtinio vieneto pardavimo problematiką įmonių bankroto procese, šiame straipsnyje daugiausia dėmesio yra skiriama procedūriniais įmonės pardavimo aspektams. Straipsnyje pateikiama sisteminė įmonės kaip turtinio vieneto pardavimo bankroto procese tvarkos analizė ir vertinami kiti tiesiogiai su tuo susiję klausimai, pavyzdžiui, konkurencijos teisės reguliavimo dėl įmonių koncentracijos taikymo problemos parduodant įmonę bankroto procese, reikalavimai įmonės pirkėjams ir pan. Šiame straipsnyje autoriai įmonės pardavimo problematiką analizuoja tik bankroto proceso kontekste, todėl nėra siekiama atskleisti įmonės pardavimo problematiką restruktūrizavimo procesuose. Kita vertus, dėl tam tikrų bankroto ir restruktūrizavimo procesų panašumų, šiame straipsnyje teikiami pasiūlymai gali būti naudingi tobulinant įmonės ar jos dalies kaip turtinio vieneto pardavimo reglamentavimą ir restruktūrizavimo procese.

Lietuvos nemokumo teisės doktrinoje įmonės pardavimas bankroto procese nėra sistemiskai analizuotas. Kol kas yra nagrinėti tik atskiri su įmonės pardavimu susiję probleminiai aspektai, pavyzdžiui, įmonės turto realizavimas ir administravimas⁷, teismo aktyvumas įmonių nemokumo procese⁸, nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas⁹. Tarptautinėje praktikoje įmonės pardavimui skiriamas didesnis dėmesys. Kai kurie įmonės pardavimo nemokumo (bankroto) procese aspektai yra analizuoti UNCITRAL nemokumo taisyklėse¹⁰, Europos teisės instituto parengtoje apžvalgoje „Verslo gelbėjimas nemokumo teisėje“ (angl. *Rescue of Business in Insolvency Law*)¹¹.

Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti įmonės pardavimo bankroto procese tikslus, tvarką ir pateikti JANĮ nustatyto įmonės pardavimo teisinio reglamentavimo tobulinimo siūlymus. Šiam tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai: i) išanalizuoti įmonės

7 Remigijus Jokubauskas, „Turto realizavimas ir administravimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019): 203–216.

8 Vigintas Višinskis ir Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 442–456.

9 Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas, „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116 (2020): 24–35.

10 UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law* (New York: United Nations Publication, 2005).

11 Europos teisės institutas, *supra note*, 4: 203.

pardavimo tikslus ir modelius užsienio valstybėse, ii) įvertinti JANĮ reglamentuojamą įmonės pardavimo procedūrą ir jos taikymo problematiką, iii) išnagrinėti kitus su įmonės pardavimo procedūra bankroto procese susijusius klausimus. Šiame straipsnyje atskleidžiama problematika ir siūlymai yra susiję su esminiais įmonės pardavimo bankroto procese aspektais. Straipsnyje autorių pateikiamos įžvalgos gali būti naudingos tobulinant JANĮ reglamentavimą, taip pat gali būti reikšmingos formuojant teismų praktiką straipsnyje nagrinėjamaisiais klausimais.

Straipsnyje aptariamas atliktas kokybinis tyrimas. Jo metu taikyti įprasti tokiems tyrimams mokslinių tyrimų metodai: lyginamasis, sisteminis, apibendrinamasis. Lyginamasis metodas pasitelktas lyginti užsienio valstybių teisinį reguliavimą, siekiant atskleisti įmonės pardavimo tikslus ir šio proceso problematiką. Remiantis lyginamuoju metodu, analizuojami Prancūzijos, Estijos, Latvijos įmonių pardavimą bankroto procese reglamentuojantys teisės aktai. Šiam tyrimui ypač reikšmingas Prancūzijos teisinis reguliavimas, kuriam būdinga išsamiai ir detaliam reglamentuojama įmonės pardavimo procedūra, paremta aiškiais ekonominiais bei socialiniais tikslais. Sisteminis metodas taikomas sistemškai vertinant su įmonės pardavimu susijusių įmonių bankroto proceso, darbo, prievolių, daiktinės ir konkurencijos teisės nuostatas. Apibendrinamasis metodas darbe pasitelktas darant išvadas ir teikiant teisinio reguliavimo tobulinimo pasiūlymus.

1. Įmonės pardavimo bankroto procese tikslai

Įmonės pardavimas bankroto procese yra vienas iš įmonės turto realizavimo būdų, leidžiančių, visų pirma, pasiekti pagrindinį bankroto proceso tikslą – kuo didesne apimtimi patenkinti nemokaus skolininko kreditorių reikalavimus¹². Tačiau tai yra specifinis turto realizavimo būdas, nes, jį taikant, yra realizuojamas pats skolininkas kaip ūkio subjektas ar esminė, savarankiška jo dalis, kuri leidžia toliau vykdyti ūkinę komercinę veiklą ar yra integruoja į jau veikiančią įmonę. Kitaip tariant, įmonės pirkimo–pardavimo sutartimi įmonė perleidžiama kaip verslo sistema, turto kompleksas¹³.

Siekiant atleisti įmonės pardavimo tikslus, tikslinga įvertinti ne tik bankroto proceso tikslus, bet ir tokio sandorio objektą – įmonę. Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK)¹⁴ 2.33 straipsnio 1 dalimi, juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Įmonė (privatus juridinis asmuo)

12 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-278-469/2019“, LITEKO, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d71f0989-2128-439b-a670-c186a361f52d>.

13 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“, LITEKO, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>.

14 „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262; 200.

yra stiegiama siekti pelno. Tai reiškia, kad įmonė sudaro sandorius, įgyja turtą, priiima įsipareigojimus, įdarbina darbuotojus, formuoja poziciją rinkoje, t. y. vykdo ūkinę komercinę veiklą. Todėl įmonė turi ne tik konkretų turtą ir įsipareigojimus, bet ir kitų ekonominę vertę turinčių vertybių, pavyzdžiui, prekės ženklą, komercinius santykius, tiekimo ryšius, žinomumą rinkoje, kvalifikuotus darbuotojus, *know-how*, kitą komercinę paslaptį sudarančią informaciją ir kt. Autorių nuomone, analizuojant įmonės pardavimą, yra svarbu įmonę vertinti ne tik kaip jos turto balanse nustatytą turimą turtą, bet ir visą su jos veikla susijusią ekonominę, verslo vertę.

Įmonės pardavimas pripažįstamas UNCITRAL nemokumo taisyklėse, kuriose toks pardavimas (angl. *sale as a going concern*) suprantamas kaip visos ar esminės verslo dalies pardavimas ar perkėlimas, kaip priešprieša įmonės turto pardavimui dalimis. Taip pat UNCITRAL nemokumo taisyklėse nurodomos tam tikros juridinio asmens pardavimo taisyklės. Pavyzdžiui, pripažįstama, kad nemokios įmonės veikla nutraukiama ir pradedamas likvidavimas, jeigu įmonės negalima parduoti¹⁵, įmonė galėtų būti parduodama, kai jos bendra turto vertė yra didesnė nei įmonės turto pardavimas atskirai¹⁶. Tačiau išsamesnių įmonės pardavimo taisyklių, pavyzdžiui, kriterijų ar taisyklių kai įmonės pardavimas negalimas ir kt., nėra nustatyta.

Įmonės pardavimo svarba pripažįstama ir Europos teisės instituto parengtoje apžvalgoje dėl verslo gelbėjimo, kurioje nurodoma, kad verslo gelbėjimas parduodant įmonę reikalauja: i) kainos kėlimo proceso (angl. *a bidding process*); ii) skolų panaikinimo įrankio (angl. *a tool to leave debt behind*); ir iii) nustatytos kainos patikrinimo testo (teismo vertinimas dėl kainos siūlymo proceso ar kreditorių pritarimas kainai). Be to, pripažįstama, kad įmonės pardavimas atliekamas organizuojant jos pardavimą aukcione (varžytynėse). Toks įmonės pardavimas reiškia, kad įmonės „senosios skolos“ (atsiradusios iki bankroto proceso pradžios) yra paliekamos skolininkui ir neperėina pirkėjui. Tačiau pirkėjas gali perimti skolininko sutartis, jei kita tokios sutarties šalis sutinka¹⁷. Taip pat didelis dėmesys skiriamas teisingos įmonės pardavimo kainos nustatymui, kadangi įmonės pardavimas reiškia, kad kreditoriai praranda galimybę gauti savo reikalavimo patenkinimą iš įmonės turimo turto, realizavus jį atskirai. Tokiu atveju jų reikalavimai tenkinami tik iš už įmonės pardavimą gautos kainos. Taip pat siūloma teisės aktuose nustatyti, kad nepriklausomas ekspertas turėtų prižiūrėti tokį pardavimo procesą ir užtikrinti pardavimą rinkos kaina, o sprendimą dėl įmonės pardavimo turėtų priimti įmonės kreditoriai susirinkime¹⁸.

Atsižvelgiant į kitų valstybių patirtį, matyti, kad įmonės pardavimo tikslai gali būti nustatyti ir nemokumo procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Prancūzijos komerciniame kodekse yra aiškiai nustatytas įmonės pardavimo tikslas – juo siekiama išlaikyti galimybę įmonei veikti savarankiškai (pranc. *assurer le*

15 UNCITRAL, *supra note*, 10: 30.

16 *Ibid*, 83–84.

17 Europos teisės institutas, *supra note*, 4: 301.

18 *Ibid*, 301–302.

maintien d'activités susceptibles d'exploitation autonome), išlaikant visus ar dalį įmonės darbo sutarčių ir vykdant prievolinius įsipareigojimus. Pardavimas gali būti visos įmonės turto ar jos turto dalies. Jei parduodama dalis turto, turi būti parduodama turto grupė, kuri gali suformuoti vieną ar kelias atskiras veiklos sritis (Prancūzijos komercinio kodekso L642-1 straipsnis). Taigi Prancūzijoje įmonės pardavimas nemokumo procese turi kelis tikslus: i) užtikrinti perleistos įmonės veiklos tęstinumą, ii) išsaugoti darbo vietas ir iii) atsiskaityti su kreditoriais¹⁹.

Įmonės nemokumas ir bankroto bylos iškėlimas iš esmės reiškia, kad įmonės ūkinė komercinė veikla buvo vykdoma netinkamai (veikta nuostolingai, veikla nukreipta galimai ne tomis kryptimis ir pan.). Taip pat bankroto proceso inicijavimo stadijoje neretai susiduriama su jau turto neturinčiomis arba itin mažai jo turinčiomis įmonėmis, todėl tokiais atvejais taikomas supaprastintas bankroto procesas kaip specialus likvidavimo būdas (JANĮ 23 straipsnis). Tačiau taip pat pasitaiko ir priešinga situacija, kai įmonė turi turto ir kitų ekonominių vertybių, tačiau dėl tam tikrų vidinių ar išorinių priežasčių tapo nemoki. Akivaizdu, kad tokiu atveju pagrindinis bankroto proceso tikslas (kreditorių reikalavimų tenkinimas) nors ir lieka reikšmingas, jis nėra absoliutus, ypač tada, kai yra realių galimybių įmonei toliau vykdyti veiklą. Todėl JANĮ nustatyta, kad įmonė bankroto proceso metu turi teisę vykdyti ūkinę komercinę veiklą (JANĮ 63 straipsnis). Tai reiškia, kad, esant galimybėms, įmonė ir iškelus bankroto bylą gali toliau vykdyti veiklą. Todėl, autorių nuomone, kalbant apie įmonės pardavimą bankroto procese, susiduriama su keliomis teisinėmis vertybėmis: įmonės kreditorių reikalavimų tenkinimu ir pačios įmonės kaip civilinės rinkos dalyvio išsaugojimu. Toks balansas nėra įprastas klasikiniame bankroto procese, kurio tikslas yra operatyvus įmonės likvidavimas ir skolų patenkinimas iš sukaupto turto. Tačiau įmonės pardavimas minėtus tikslus leidžia suderinti, nes įmonės pardavimas ankstyvoje bankroto proceso stadijoje reiškia, kad kreditoriai dar nėra patyrę papildomų išlaidų, jų reikalavimai gali būti tenkinami operatyviau ir nėra susidariusios administravimo išlaidos, kurios mažina kreditorių reikalavimų patenkinimo apimtį. Šių tikslų suderinimas yra pripažįstamas kitų šalių bankroto teisėje. Pavyzdžiui, Lenkijos bankroto įstatymo 2 straipsnio 1 dalis nustato, kad bankroto procesas turi būti organizuojamas taip, kad kuo didesne apimtimi būtų patenkinti kreditorių reikalavimai ir, esant pagrįstoms priežastims, išsaugant veikiančią įmonę.

Apibendrinant galima teigti, kad įmonės pardavimu nemokumo procese siekiama platesnių ekonominių ir socialinių tikslų (verslo, darbo vietų išsaugojimo), o ne vien kreditorių reikalavimų patenkinimo. Šie tikslai neatitinka klasikinių bankroto proceso tikslų (įmonės likvidavimas, atsiskaitymas su kreditoriais iš sukaupto proceso turto). Iš esmės tokiu būdu siekiama sudaryti sąlygas pakeisti nemokios įmonės savininkus naujais, kurie galėtų sėkmingai tęsti įmonės vykdytą veiklą, taip sudarant galimybes įmonei toliau naudotis jos turimais ištekliais (taip pat ir darbuotojais), ekonominėmis vertybėmis. Šie tikslai yra siejami su įmonės kaip civilinės rinkos dalyvio

19 Europos teisės institutas, *supra note*, 4: 287.

ekonominės vertės išsaugojimu ir jų identifikavimas yra reikšmingas sprendžiant dėl JANĮ nustatyto įmonės pardavimo modelio tobulinimo.

2. Įmonės pardavimo bankroto procese modeliai

Įmonės pardavimas bankroto procese nėra harmonizuotas Europos Sąjungos teisės lygiu. Tai yra kiekvienos valstybės teisinio reguliavimo dalykas. Toks įmonės turto realizavimo būdas numatytas įvairiose valstybėse. Siekiant išnagrinėti įmonės pardavimo procedūras, tikslinga įvertinti įmonės pardavimo bankroto procese teisinį reglamentavimą kitose valstybėse.

Prancūzijoje įmonės pardavimas (perleidimas) (pranc. *la cession de bentreprise*) reglamentuojamas Prancūzijos komercinio kodekso L 642-1-642-17 straipsniuose. Vienas esminių Prancūzijoje taikomo įmonės pardavimo aspektų yra aktyvus teismo vaidmuo, o pats įmonės pardavimo procesas yra išsamiai, detaliam reglamentuotas įstatyme. Įmonės pardavimo procesą galima išskirti į kelias stadijas. Visų pirma, įstatymas nustato, kad kai teismas įvertina, jog visa ar dalis įmonės gali būti parduota, jis leidžia tęsti jos veiklą ir nustato terminą, per kurį likvidatoriui ar administratoriui, jei jis buvo paskirtas, turi būti pateikiami siūlymai nupirkti įmonę. Visi pasiūlymai turi būti pateikti raštu ir juose turi būti nurodomi įstatyme nustatyti reikalavimai. Gavus pasiūlymus, apie tai informuojamas skolininkas, jo darbuotojai, kiti suinteresuoti asmenys (Prancūzijos komercinio kodekso L642-2 straipsnis). Taip įstatyme nurodytas išsamus sąrašas asmenų, kurie dėl interesų konflikto neturi teisės reikšti siūlymo dėl įmonės pardavimo. Jeigu procese yra paskirtas likvidatorius ar administratorius, jis turi informuoti teismą apie pateiktus siūlymus ir pateikti reikiamus duomenis, kurie leistų įvertinti įmonės skolų atlyginimo sąlygas ir išrinkti naudingiausią pasiūlymą (Prancūzijos komercinio kodekso L642-3-4 straipsniai).

Antroje stadijoje teismas priima sprendimą dėl įmonės pardavimo. Teismas, gavęs prokuroro nuomonę ir išklauses skolininką, likvidatorių ar administratorių, jei jis paskirtas, darbuotojų atstovus, tenkina pasiūlymą pirkti įmonę, kuris leidžia ilgiausiai išlaikyti turtą ir geriausiomis sąlygomis vykdyti kreditorių reikalavimus bei pateikia geriausias garantijas juos įgyvendinti. Teismo sprendimas, kuriuo patvirtinamas pardavimo planas, yra privalomas. Taip pat įstatyme numatyta galimybė keisti pardavimo planą. Esminiai pakeitimai gali būti atliekami teismo, tačiau šiame procese negali būti keičiama įmonės pardavimo kaina (Prancūzijos komercinio kodekso L642-5-6 straipsnis). Kainos sumokėjimas yra itin reikšmingas. Kol kaina nėra visiškai sumokėta, pirkėjas negali perleisti ar sudaryti prekybos nuomos susitarimo, įsigyti materialiojo ar nematerialiojo turto, išskyrus atsargas. Be to, teismas gali nustatyti datą, iki kada įmonės turtas negali būti perleistas (Prancūzijos komercinio kodekso L642-9-10 straipsniai).

Nemokios įmonės pardavimas reglamentuojamas Lenkijos bankroto teisėje. Įmonės pardavimo procesas reglamentuojamas Lenkijos bankroto įstatymo 316–324 straipsniuose. Lenkijos bankroto įstatymo 313 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, paskelbus bankrotą, įmonės veikla gali būti tęsiama, jei yra įmanoma sudaryti susita-

rimą su kreditoriais ar galima parduoti visą įmonę ar atskirą jos dalį (lenk. *sprzedaż przedsiębiorstwa upadłego w całości lub jego zorganizowanych części*). Šio straipsnio antroje dalyje nustatyta, kad administratorius tęsia įmonės veiklą, jis turi imtis visų priemonių, siekiant užtikrinti, jog būtų užtikrinama tinkama įmonės būklė (lenk. *co najmniej w niepogorszonym stanie*).

Lenkijos bankroto įstatymo 316 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bankrutuojanti įmonė turi būti parduodama visa, nebent tai neįmanoma. Šio straipsnio antroje dalyje nustatyta, kad įmonė gali būti parduodama pritarus teisėjui.

Įstatyme reglamentuojamos ir įmonės pardavimo sutarties sąlygos. Lenkijos bankroto įstatymo 317 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad visi įmonės leidimai, licencijos ir kitos teisės perleidžiamos pirkėjui, nebent specialūs įstatymai numato kitaip. Įmonės pirkėjas gauna įmonę be skolų ir nėra atsakingas už skolininko prievolės. Taip pat įstatyme reglamentuojamas procesinių teisių perėjimas nupirkus įmonę. Minėto straipsnio trečioje dalyje nustatyta, kad, informavus teisimą, arbitražo teisimą ar instituciją, nagrinėjančią administracinį ginčą, įmonės turto pirkėjas pakeičia bankrutavusią įmonę ar administratorių teisme, administraciniame procese ar arbitražo teisme be kitos proceso šalies pritarimo.

Lenkijos bankroto įstatymo 318 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu negalima parduoti visos įmonės dėl ekonominių ar kitų priežasčių, gali būti parduodama atskira įmonės dalis. Lenkijos bankroto įstatymo 320 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įmonės nuosavybės pardavimas reglamentuojamas šiame įstatyme, atliekamas parduodant įmonę aukcione (lenk. *w drodze przetargu lub aukcji*), kuriam taikomos Civilinio kodekso normos, išskyrus nurodytas šiame straipsnyje. Sistemiskai aiškinant Lenkijos bankroto įstatymo 320 straipsnio 1 dalies 6 punktą ir šio straipsnio 2 dalį, matyti, kad sprendimą dėl laimėjusio pasiūlymo pirkti įmonę priima teismas (teisėjas-komisaras) (lenk. *sędzia-komisarz*).

Lenkijos bankroto įstatymo 321 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad administratorius sudaro pirkimo sutartį per teismo nustatytą terminą, kuris negali būti ilgesnis nei keturi mėnesiai nuo teismo patvirtinimo, kuriuo išrenkamas pirkėjas.

Kitų šalių bankroto teisėje įmonės pardavimas nėra taip išsamiai reglamentuojamas. Latvijos nemokumo įstatyme nustatytos pavienės įmonės pardavimo nuostatos. Latvijos nemokumo įstatymo 113(3) straipsnyje nustatyta, kad per 15 dienų nuo skolininko turto pardavimo plano išsiuntimo kreditorius ir skolininko atstovas turi teisę pateikti administratoriui pasiūlymą parduoti visą skolininko turtą. Kiekvienas kreditorius turi teisę nesutikti su administratoriaus pasiūlymu dėl neįkeisto skolininko turto pardavimo būdo, siūlomų reikalavimų perleidimo ir planuojamų juridinio asmens bankroto bylų išlaidų. Tačiau šiame įstatyme atskirai reglamentuojamas ūkininko turto pardavimas. Šio įstatymo 125(1) straipsnyje nustatyta, kad, parduodant ūkininko turtą, pirma turi būti parduodamas turtas kaip visuma.

Estijos nemokumo įstatymo 141(1) straipsnyje nustatyta, kad administratorius gali parduoti įmonę ar savarankišką jos dalį tik su bankroto komiteto pritarimu. Šio straipsnio antroje dalyje nustatyta, kad įmonė arba organizacijos prasme nepriklausoma

įmonės dalis be aukciono gali būti parduodama tik gavus visuotinio kreditorių susirinkimo sutikimą, jei asmuo, siekiantis įsigyti įmonę ar asmuo, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai turi daugiau nei penktadalį parduodamos juridinio asmens akcijų, yra susijęs su skolininku ar kreditoriumi, kurio reikalavimas sudaro daugiau nei 1/5 visų bankroto procese pareikštų reikalavimų. Taigi, Estijoje įmonės įprastai parduodamos varžytynėse. Taip pat Estijos nemokumo įstatymo 130(8) straipsnyje nustatyta, kad jei procese greičiau galima parduoti visą įmonę kaip turto vienetą, kreditorių susirinkimas, pagal administratoriaus prašymą, gali nuspręsti tęsti įmonės veiklą iki jos pardavimo. Ši nuostata yra itin reikšminga, nes įmonės pardavimas yra realus tik tuo atveju, jei įmonė dar veikia, turi sudarytas sutartis ir dirbančius darbuotojus.

Analizuojant nurodytus įmonės pardavimo bankroto procese modelius, matyti, kad jiems būdingi keli panašūs bruožai. Pirma, pagrindinis įmonės pardavimo tikslas yra operatyvus ir greitas jos realizavimas bankroto proceso pradžioje, kol įmonė dar gali tęsti veiklą, turi darbuotojų, nėra nutrauktos sutartys. Antra, įmonės pardavimo procese aktyviai dalyvauja teismas, nes tokiam procese kreditoriai iš esmės nedalyvauja. Teismo aktyvumas skiriasi, tačiau iš esmės teismas turi patvirtinti įmonės pardavimo teisėtumą. Toks teismo aktyvumas pagrindžiamas tuo, kad įmonės pardavimas yra kompleksinis nuosavybės teisės ir prievolinių įsipareigojimų perleidimas. Trečia, parduodant įmonę turi būti užtikrinamas jos veiklos tęstinumas vykdant bankroto procedūras, todėl nemokumo administratorius neturi nutraukti įmonės veiklos ir, esant galimybėms, turėtų tęsti ūkinę komercinę veiklą iki jos pardavimo. Ketvirta, nuosavybės teisė į įmonę pirkėjui turėtų pereiti sumokėjus visą kainą, nebent teismo patvirtintame pirkimo sandoryje būtų nustatyta kitaip. Penkta, įmonės pirkėjui keliamas nešališkumo reikalavimas, siekiant užkirsti kelią interesų konfliktui. Šios išvados yra reikšmingos analizuojant JANĮ reglamentuojamą įmonės pardavimo tvarką ir teikiant siūlymus dėl šios tvarkos tobulinimo.

3. Įmonės pardavimo tvarka Lietuvos įmonių bankroto procese ir jos tobulinimo siūlymai

Iki JANĮ priėmimo Lietuvos įmonių bankroto teisėje įmonės pardavimas bankroto procese nebuvo reglamentuotas. Iš nemokumo reformos parengiamųjų dokumentų matyti, kad juridinio asmens kaip turtinio vieneto pardavimas buvo įtvirtintas siekiant esminių pokyčių dėl bankroto procesų trukmės mažinimo, skatinant juridinio asmens kaip turtinio vieneto pardavimą²⁰. Tačiau detalesnių įmonės pardavimo bankroto procese klausimų analizės parengiamuosiuose darbuose nėra pateikta. Vienoje pirmųjų bylų, kurioje buvo sprendžiama dėl įmonės pardavimo kaip jos turto realizavimo būdo, nurodyta, kad JANĮ nustatytas įmonės pardavimo reguliavimas yra pagrįstas, nes bankroto proceso pradžioje bendrovė dar gali vykdyti veiklą, turėti darbuotojų, įrangos, taigi juridinio asmens kaip turtinio vieneto pardavimas yra realus. Įstatymų

20 „2018 m. spalio 23 d. JANĮ projekto aiškinamasis raštas Nr. XIIIIP-2777“.

leidžias, nustatydamas galimybę parduoti juridinį asmenį kaip turtinį vienetą, siekė sudaryti prielaidas maksimaliai išsaugoti juridinį asmenį kaip veikiantį subjektą²¹.

Įmonės padavimas bankroto procese yra reglamentuojamas JANĮ 87 straipsnyje, kuris yra įtvirtintas JANĮ III skyriuje, reglamentuojančiame juridinių asmenų bankroto procesą. Gali atrodyti, kad pagal pasirinktą modelį įmonė gali būti parduodama tik bankroto, bet ne restruktūrizavimo procese. Atsižvelgiant į šiuo metu vyraujančias nemokumo teisės tendencijas, Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvos tikslus ir nuostatas, įmonės pardavimo priskyrimas tik bankroto procesui nėra pagrįstas, todėl įmonės pardavimas restruktūrizavimo procese taip pat yra galimas, pavyzdžiui, perleidžiant įmonę ar jos dalį ir gautą pinigų sumą naudojant tolesniam įmonės veiklos tęsimui ir kreditorių reikalavimų tenkinimui.

Toliau straipsnyje analizuojami esminiai klausimai, susiję su įmonės pardavimu bankroto procese: i) įmonės pardavimo tvarka, ii) įmonės pirkimo-pardavimo sutartis, iii) darbuotojų apsauga įmonės pardavimo atveju, iv) reikalavimai įmonės pirkėjui. Atitinkamai straipsnyje siūloma, kaip šių klausimų reglamentavimas JANĮ gali būti tobulinamas.

3.1. Įmonės pardavimo tvarka

Pagal JANĮ nustatytą modelį iniciatyvos teisę siūlyti parduoti juridinį asmenį turi nemokumo administratorius. JANĮ 87 straipsnio 1 dalis nustato, kad nemokumo administratorius pirmajam kreditorių susirinkimui privalo pateikti nuomonę dėl juridinio asmens pardavimo. Autorių nuomone, ši norma yra imperatyvaus pobūdžio, reiškianti, kad nemokumo administratorius privalo pirmam kreditorių susirinkimui pateikti savo poziciją dėl juridinio asmens pardavimo. Manytina, kad ši norma (kaip ir visa juridinio asmens pardavimo procedūra) taikoma tiek įprastam teisminiam bankroto procesui, tiek bankroto procesui ne teismo tvarka. Aiškinant minėtą normą, kyla klausimas: ar po pirmojo kreditorių susirinkimo rengiamiems kreditorių susirinkimams nemokumo administratorius turi pateikti nuomonę dėl juridinio asmens pardavimo? Teigtina, kad, atsižvelgiant į veiksmingo bankroto proceso reikalavimą (JANĮ 1 straipsnio 1 dalis) ir prioritetinį juridinio asmens pardavimą, klausimas dėl juridinio asmens pardavimo gali būti keliamas ir vėlesniuose kreditorių susirinkimuose, nes juridinį asmenį iš esmės galima parduoti iki likvidavimo procedūros pabaigos.

Tačiau daugiau problemų kelia įmonės pardavimo pradžia ir realių galimybių parduoti įmonę užtikrinimas. Pagal JANĮ modelį, nemokumo administratorius siūlymą dėl įmonės pardavimo teikia tik sušaukus pirmąjį kreditorių susirinkimą (JANĮ 87 straipsnio 1 dalis). JANĮ 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pirmasis kreditorių susirinkimas turi būti sušauktas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo teismo nutarties,

21 „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1887-407/2020“, LITKO, žiūrėta 2021 m. kovo 7 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/textas.aspx?id=84460df3-cf62-4493-9c58-353e6f7b1f0f>.

kuria patvirtinta kreditorių reikalavimų suma tapo didesnė negu pusė teismui pateiktų tvirtinti kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos. Įprastai tai reiškia, kad pirmasis kreditorių susirinkimas yra sušaukiamas jau pradėjus įmonės bankroto administravimo procedūras. Vien įprasta kreditorių reikalavimų tvirtinimo procedūra, remiantis JANĮ 41–42 straipsniuose nustatyta tvarka, gali užtrukti kelis mėnesius, nes gali būti ginčijami kreditorių finansiniai reikalavimai ir tai gali užvilkinsi pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimą, kuriame turėtų būti sprendžiamas įmonės pardavimo klausimas.

Autorių nuomone, toks pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimas gali iš esmės užkirsti kelią veiksmingam įmonės pardavimui ar padaryti jį iš viso neįmanomą. Visų pirma, įstatymai imperatyviai reglamentuoja bankrutuojančios įmonės sutarčių vykdymą ir darbo teisinių santykių nutraukimą. JANĮ 61 straipsnio 1 dalis nustato, kad nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos laikoma, kad visų juridinio asmens prievolių įvykdymo terminai yra suėję, išskyrus atvejus, kai nemokumo administratorius, atsižvelgęs į prievolės ekonominę naudingumą juridiniam asmeniui ir jo kreditoriams, per 30 dienų nuo šios teismo nutarties įsiteisėjimo dienos praneša kitai prievolės šaliai, kad prievolę vykdys. Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK)²² 62 straipsnio 2 dalis reglamentuoja, kad per tris darbo dienas arba DK 63 straipsnio 1 dalyje nurodyto grupės darbuotojų atleidimo atveju – ne vėliau kaip per septynias darbo dienas nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo arba nuo kreditorių susirinkimo sprendimo vykdyti įmonės bankroto procesą ne teismo tvarka priėmimo dienos darbuotojai raštu įspėjami apie būsimą darbo sutarties nutraukimą ir penkioliktą darbo dieną nuo tokio įspėjimo įteikimo dienos su jais nutraukiamos darbo sutartys.

Taigi iš esmės pačioje įmonės bankroto proceso pradžioje nemokumo administratorius privalo nuspręsti dėl esminių ūkinės veiklos tęsimo perspektyvų – prievolių vykdymo ir darbo teisinių santykių – tęstinumo arba nutraukimo. Pagal galiojantį teisinį reglamentavimą nemokumo administratorius turi visų pirma spręsti dėl įmonės prievolių vykdymo ir darbo teisinių santykių ir tik paskui sudaromos galimybės kreditoriams susirinkime vertinti įmonės pardavimo galimybę bei perspektyvas. Tai reiškia, kad įmonės pardavimas nebetenka prasmės, nes, nutraukus sutartis su kontrahentais ir darbuotojais, įmonės galimybės tęsti ūkinę komercinę veiklą iš esmės baigiasi ir jos pardavimas tampa iš esmės neįmanomas. Nors iš JANĮ tikslų galima spręsti, kad įmonės pardavimas yra prioritetinis turto realizavimo būdas, šiuo metu galiojantis reguliavimas iš esmės užkerta kelią veiksmingam įmonės pardavimui. Siekiant užtikrinti veiksmingą įmonės pardavimą bankroto procese, turėtų būti sudaromos galimybės įmonę parduoti ir tik tada spręsti dėl jos sutarčių nutraukimo su kontrahentais ir darbuotojais, kadangi įmonės ūkinės komercinės veiklos tęsimas yra viena esminių jos pardavimo prielaidų. Todėl kai kurių užsienio valstybių teisėje

22 „Lietuvos Respublikos darbo kodeksas“, TAR, 2016-09-19, Nr. 2016-23709.

visiškai pagrįstai pripažįstama, kad, nutarus bankroto procese parduoti įmonę, ji turi tęsti veiklą iki jos pardavimo.

Remiantis galiojančiu reguliavimu ir siekiant užtikrinti veiksmingą įmonės pardavimą, autorių nuomone, įmonės pardavimo galimybės priklauso vien nuo nemokumo administratoriaus valios, todėl jis, matydamas, kad įmonė gali būti parduodama, turėtų neskubėti nutraukti jos sutarčių ir išlaikyti darbo santykių stabilumą, kol nebus nuspręsta dėl įmonės pardavimo. Taip pat atsižvelgiant į šiame straipsnyje nustatytą užsienio valstybių teisinį reguliavimą, matyti, kad pagrindinis subjektas, sprendžiantis dėl įmonės pardavimo, yra bankroto bylą nagrinėjantis teismas, o ne kreditoriai. Ieškant veiksmingo įmonės pardavimo variantų, svarstyтина, ar JANĮ yra pasirinktas ne bankroto bylą nagrinėjantis, o ekonomiškai pagrįstas įmonės pardavimo modelis, kai sprendimo dėl įmonės pardavimo priėmime dalyvauja kreditoriai, kurie į įmonės bankroto procesą įstoja gerokai vėliau po jo pradžios.

Todėl svarstyтина, ar klausimas dėl įmonės pardavimo turi būti sprendžiamas tik kreditorių susirinkime. Siekiant veiksmingo bankroto proceso užtikrinimo, sprendimą dėl galimybės parduoti įmonę pačioje bankroto proceso pradžioje galėtų priimti teismas, atsižvelgęs į įmonės savininkų, nemokumo administratoriaus ir darbuotojų valią. Tokia nuostata turėtų būti nustatyta JANĮ. Toliau bankroto proceso metu, jei iki pirmojo kreditorių susirinkimo įmonė nėra parduota, sprendimą dėl pardavimo nustatyta tvarka galėtų priimti kreditorių susirinkimas. Todėl manytina, kad, tikslinant JANĮ, tikslinga nustatyti du įmonės pardavimo variantus pagal bankroto proceso stadiją:

- parduodant įmonę, bankroto proceso pradžioje iki pirmojo kreditorių susirinkimo sprendimą dėl įmonės pardavimo priima teismas;
- parduodant įmonę, pradėjus bankroto proceso procedūras ir sušaukus pirmąjį kreditorių susirinkimą, sprendimą dėl įmonės pardavimo priima kreditorių susirinkimas.

JANĮ reglamentuoja, kokią informaciją nemokumo administratorius turi pateikti kreditorių susirinkimui. JANĮ 87 straipsnio 2 dalis nustato, kad nemokumo administratorius kreditorių susirinkimui turi pateikti: 1) juridinio asmens turto, turtinių ir neturtinių teisių sąrašą; 2) pagrindimą, kad parduodant juridinį asmenį nauda kreditoriams būtų didesnė nei juridinio asmens turtą parduodant atskirai; 3) informaciją apie preliminarinius siūlymus pirkti juridinį asmenį, jeigu tokių yra. Iš šios normos aišku, kad būtent nemokumo administratorius turi surinkti informaciją apie juridinio asmens pirkėjus ir kitų nuostatų apie siūlymo pirkti juridinį asmenį pateikimą JANĮ nėra. Atitinkamai tais atvejais, kai dėl įmonės pardavimo turėtų spręsti teismas, tokią informaciją nemokumo administratorius turėtų pateikti teismui.

Aiškinant JANĮ 87 straipsnio 2 dalį kyla klausimų: kaip nemokumo administratorius gali surasti galimus įmonės pirkėjus; kokia tvarka ir priemonėmis nemokumo administratorius gali skelbti informaciją apie įmonės pardavimą? Ar nemokumo administratorius gali būti pasyvus ir tiesiog laukti pasiūlymų, ar turi imtis aktyvių veiksmų ir ieškoti galimų pirkėjų? Teigtina, kad šių reikšmingų klausimų nesureguliuojamas JANĮ kelia teisinį neaiškumą, neapibrėžtumą. Minėta, kad pavyzdžiui, Prancūzijoje,

teismas dalyvauja įmonės pardavimo procese nuo pat pradžios ir būtent jis sprendžia, ar yra tikslinga parduoti įmonę bei vertinti visus gautus pasiūlymus dėl jos pirkimo. Atsižvelgiant į nemokumo administratoriui keliamus reikalavimus, manytina, kad nemokumo administratorius, iškėlus bankroto bylą, turėtų imtis aktyvių veiksmų, siekdamas parduoti įmonę. Suprantama, kad tokia nemokumo administratoriaus pareiga iš esmės būtų prievolė „dėti geriausias pastangas“ surasti pirkėją, bet ne prievolė pasiekti rezultatą (būtinai rasti pirkėją), nes toks turto realizavimo būdas nėra įprastas. Manytina, kad, siekdamas užtikrinti įmonės pardavimo galimybes, nemokumo administratorius turėtų viešai paskelbti apie įmonės pardavimą.

Praktikoje taip pat gali kilti klausimas, ar tokį sprendimą gali priimti kreditorių komitetas. Autorių nuomone, atsižvelgiant į kreditorių susirinkimo ir kreditorių komiteto kompetencijos paskirstymą ir šio klausimų reikšmę, klausimas dėl įmonės pardavimo gali būti sprendžiamas tik kreditorių susirinkime. JANĮ 87 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad jeigu į juridinio asmens turto sąrašą įtraukiamas įkeistas turtas, juridinis asmuo gali būti parduodamas tik gavus įkaito turėtojo, hipotekos kreditoriaus sutikimą. Ši norma yra imperatyvaus pobūdžio ir jos tikslas – įkaito ar hipotekos davėjo interesų apsauga.

Sistemiškai vertinant JANĮ nustatytą įmonės pardavimo modelį, autorių nuomone, įstatymas nereglamentuoja kelių reikšmingų klausimų, susijusių su įmonės pardavimu.

Pirma, įstatymas nenustato, kokia tvarka turi būti parduodama įmonė. Minėta, kad užsienio valstybėse įmonė bankroto procese gali būti parduodama keliais būdais: pirkėjams teikiant teismui pasiūlymus ir teismui išrenkant laimėtoją arba organizuojant įmonės pardavimą varžytnėse. Sistemaiškai aiškinant JANĮ nuostatas, galima teigti, kad įmonės pardavimas patenka į turto pardavimo iš varžytnių atvejus. JANĮ 91 straipsnio 1 dalis nustato, kad iš varžytnių turi būti parduodamas šis likviduojamo dėl bankroto juridinio asmens turtas: 1) nekilnojamas turtas; 2) kitas turtas, kurio pradinė pardavimo kaina ne mažesnė nei 10 MMA dydis. Įmonė yra laikoma nekilnojamoju daiktu, todėl pagal JANĮ reguliavimą ji turėtų būti pardavinėjama varžytnėse (CK 1.110 straipsnio 1 dalis). Tačiau manytina, kad įmonė bankroto procese negali būti parduodama varžytnėse, nes tokiu atveju pardavimas užtruktų, kol būtų atliekamos varžytnių procedūros ir nebūtų galima įvertinti pirkėjo asmens bei užtikrinti pardavimo tikslų. Todėl sprendimą dėl įmonės pardavimo turėtų priimti teismas arba kreditorių susirinkimas. Tačiau tai nereiškia, kad siūlymas pirkti įmonę neturėtų būti išviešinamas.

Antra, autorių nuomone, diskutuotina, ar į įmonės pardavimą bankroto procese neturėtų būti įtraukiami jos dalyviai (savininkai) ir darbuotojai. Įmonės dalyvių (savininkų) padėtis bankroto procese šiuo metu yra visiškai neapibrėžta. Sistemaiškai aiškinant nemokumo procesą reglamentuojančias normas, galima teigti, kad bankroto bylos iškėlimas nereiškia, jog įmonės dalyviai nebeturi teisių ir pareigų, kylančių iš jų statuso. JANĮ 66 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta, kad paskirtas nemokumo administratorius bankroto proceso metu atlieka šias funkcijas, šaukia juridi-

nio asmens dalyvių susirinkimus, kai yra būtini jų sprendimai. JANĮ 77 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad pasiūlymą restruktūrizuoti juridinį asmenį arba sudaryti taikos sutartį kreditorių susirinkimui gali pateikti juridinio asmens dalyviai atitinkamo juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančio įstatymo nustatyta tvarka, o jeigu toks įstatymas šios tvarkos nenustato, juridinių asmenų steigimo dokumentuose nustatyta tvarka, tai dalyvių susirinkime dalyvaujančių juridinio asmens dalyvių 2/3 balsų dauguma. Remiantis JANĮ 80 straipsnio 3 dalimi, taikos sutartis laikoma sudaryta, jeigu ją pasirašo visi kreditoriai ir nemokumo administratorius, gavęs juridinio asmens dalyvių pritarimą. JANĮ 81 straipsnio 3 dalyje reglamentuotas juridinio asmens dalyvių pritarimas dėl restruktūrizavimo plano projekto tvirtinimo. JANĮ 93 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad juridinio asmens turta, kuris liko patenkinus kreditorių reikalavimus ir apmokėjus bankroto proceso išlaidas, nemokumo administratorius perduoda juridinio asmens dalyviams vadovaudamasis konkretaus juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančiu įstatymu.

Nurodytos JANĮ normos leidžia teigti, kad įmonės dalyviai iš esmės yra suinteresuoti įmonės bankroto proceso eiga. Jų nuomonės reikia dėl bankroto bylos nutraukimo sudarant taikos sutartį ar pereinant į restruktūrizavimo procedūras, be to, jie gali gauti ir likusią po bankroto įmonės turto dalį. Taip pat, remiantis formuojama praktika, įmonės dalyviai ir bankroto procese turi pareigų, kylančių iš konkurencijos teisės nuostatų. Pavyzdžiui, vienoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje nustatyta, kad <...> *kai įmonė, kuriai iškelta bankroto byla, vykdo veiklą, ji, kaip ūkio subjektas, neišnyksta iš rinkos, t. y. neišnyksta „ekonomiškai“ konkurencijos teisės prasme, o tai, kad akcininkų teisės bankroto procese yra apribotos, nesudaro pagrindo konstatuoti, jog akcininkas, įsigijęs tokios įmonės kontrolinį paketą, neturi pranešti Konkurencijos tarybai apie koncentraciją*²³. Atsižvelgus į tai, manytina, kad įmonės dalyviai taip pat turi būti informuojami apie įmonės pardavimą, nes jie gali patys ieškoti pirkėjų, padėti nemokumo administratoriui veiksmingiau (operatyviau, už didesnę kainą) parduoti įmonę.

Į įmonės pardavimo procedūrą taip pat turi būti įtraukiami jos darbuotojai. Pirma, šiuolaikinėje nemokumo teisėje pripažįstamas aktyvus darbuotojų įtraukimas ir dalyvavimas nemokumo procese²⁴. Antra, įmonės pardavimo klausimas yra itin reikšmingas būtent darbuotojams, nes taip išsaugomos jų darbo vietos. Be to, darbuotojų darbo vietų išsaugojimas ir yra vienas esminių įmonės pardavimo bankroto procese tikslų. Todėl įmonės darbuotojai turėtų būti informuojami apie ketinimą parduoti įmonę bei turi būti sudarytos galimybės jiems pateikti savo nuomonę. Kreditorių nuomonė dėl įmonės pardavimo nebūtų lemiamą, tačiau ji gali

23 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. sausio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2443-520/2019“, LITEKO, žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimu-paieska/tekstas.aspx?id=e73334a7-b156-4652-ab7a-61b564152656>.

24 „2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbavimui tapus nemokiam (kodifikuota redakcija)“, OJ L 283.

būti reikšminga sprendžiant dėl pardavimo proceso. Nuo darbuotojų pozicijos taip pat gali priklausyti įmonės pardavimo perspektyvumas.

Autorių nuomone, nurodyti klausimai, kurių JANĮ šiuo metu nereglamentuoja, kelia problemų dėl įmonės pardavimo veiksmingumo. Jų reguliavimas įstatyme su-teiktų teisinio aiškumo ir konkretumo, leistų potencialiems pirkėjams geriau įvertinti pirkimo galimybes ir perspektyvas.

3.2. Įmonės pirkimo–pardavimo sutartis

Įmonės pardavimo pagrindinės sąlygos turi būti nustatytos įmonės pirkimo–pardavimo sutartyje. Įstatyme reglamentuojama įmonės pirkimo–pardavimo sutartis. JANĮ 87 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad, parduodant juridinį asmenį, CK nuostatos taikomos tiek, kiek šis įstatymas nenustato kitaip. Tačiau abejotina, ar pasirinktas subsidiarus CK taikymo modelis yra pagrįstas ir visos įmonės pardavimo sutarties nuostatos neturėtų būti reglamentuojamos JANĮ. Tokia išvada darytina atsižvelgus į tai, kad skirtingai nei įprastuose privatinuose teisiniuose santykiuose įmonė bankroto procese parduodama priverstinai, nesant savininko (-ų) valios, kuri yra būtinas teisėto sandorio elementas. Toks įmonės pardavimas labiau atitinka turto realizavimo tvarką priverstinio vykdymo procese. Tai atitinkamai lemia kitų esminių civilinių santykių principų ribotą taikymą, taip pat taikytina visiškai kitokia nei įprastai sutarties sudarymo tvarka. Todėl manytina, kad, siekiant teisinio tikrumo ir aiškumo, tikslinga būtų JANĮ reglamentuoti su įmonės pirkimo–pardavimo sutartimi ir jos sudarymu susijusius klausimus.

Analizuojant įmonės pirkimo–pardavimo sutartį, kyla tam tikrų klausimų. Kas yra šios sutarties dalykas? Kokios tokios sutarties sąlygos, vykdymo tvarka? Kokios yra nevykdymo pasekmės? Kaip nustatomas įmonės nuosavybės perėjimo momentas?

Įmonės pirkimo–pardavimo sutarties objektas yra įmonė arba esminė jos dalis. CK 1.110 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad civilinių teisių objektas gali būti įmonė, kaip verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui priklausantis turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma. Įmonė yra laikoma nekilnojamoju daiktu. Šio straipsnio antroje dalyje nustatyta, kad turtinis kompleksas, kaip civilinių teisių objektas, – tai bendros ūkinės paskirties vienijamų daiktų visuma. Turtinį kompleksą sudarantys daiktai funkciniu ir nuolatiniu ryšiu turi būti susiję taip, kad, nesant kurio nors iš susidedančių daiktų ar jų atskyrus, normaliai nefunkcionuotų visas kompleksas ar neproporcingai sumažėtų tokio komplekso vertė²⁵.

Remiantis CK 6.402 straipsnio 1 dalimi, pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtinį kompleksą ar jos esminę dalį, išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą. Tai reiškia, kad įmonės pirkimo–pardavimo sutarties objektas gali būti įmonė ar esminė

25 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-287-690/2018“.

jos dalis. Esminė įmonės dalis suprantama kaip funkcionaliai savarankiška jo dalis, pakankama vykdyti ūkinę komercinę veiklą.

Viena esminių įmonės pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų yra nuosavybės teisės į įmonę perėjimas ir įmonės prievolių vykdymo klausimai. JANĮ 87 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad juridinio asmens pirkimo–pardavimo sutartimi pirkėjui nuosavybės teise perduodamas visas juridinis asmuo kaip turtinis kompleksas arba jo esminė dalis, išskyrus prievoles, atsiradusias iki juridinio asmens pardavimo, dėl kurių nevykdymo yra patvirtinti juridinio asmens kreditorių reikalavimai, ir teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims pagal kitus įstatymus. Ši norma turi būti sistemaiškai aiškinama su CK 6.407 straipsnio nuostatomis, reglamentuojančiomis įmonės perdavimą. Parduodant įmonę, būtina sudaryti įmonės perdavimo–priėmimo aktą. Akte turi būti nurodyti duomenys apie įmonę ir jos turtą, turto būklę, šalių įsipareigojimai įmonės kreditoriams ir jų įvykdymas (CK 6.407 straipsnio 1 dalis). Remiantis CK 6.407 straipsnio 3 dalimi, įmonė pripažįstama perduota pirkėjui nuo to momento, kai jos perdavimo–priėmimo aktą pasirašo abi šalys. Bankroto proceso metu įmonės perdavimo–priėmimo aktą turi pasirašyti nemokumo administratorius ir įmonės pirkėjas, tačiau ne įmonės savininkas.

Esminė įmonės pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga yra kaina. Būtent iš įmonės pardavimo gauta suma yra naudojama tenkinti įmonės kreditorių reikalavimus ir padengti bankroto proceso administravimo išlaidas. Todėl itin svarbu, kad įmonės pardavimo kaina atitiktų kreditorių interesus. Deja, JANĮ nėra reglamentuojama, kaip ji turi būti nustatyta. Remiantis CK 6.407 straipsnio 5 dalimi, jeigu sutartis numato, kad nuosavybės teisė į įmonę išlieka pardavėjui tol, kol pirkėjas sumoka visą kainą, arba iki kitokių aplinkybių įvykdymo, tai pirkėjas, kol jam pereis nuosavybės teisė į įmonę, turi teisę naudotis įmonės turtu ir į jį įeinančiomis teisėmis tiek ir tokiu būdu, kiek tai reikalinga dėl to, kam įmonė įsigyta. Ši norma reiškia, kad bankrutuojanti įmonė lieka jos dalyvių nuosavybėje, kol nėra sumokama visa kaina pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį. Todėl įmonės nuosavybės perėjimas yra svarbus dėl kelių aspektų. Pirmia, tai reiškia, kad bankrutuojančios įmonės savininkai nebetenka nuosavybės teisės į įmonę. Antra, įmonės valdymo teisė pereina naujam pirkėjui ir nemokumo administratorius negali atlikti bankroto proceso administravimo veiksmų, susijusių su įmonės valdymu, disponavimu jos turtu.

Kita esminė įmonės pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga yra įmonės prievolių perėjimo klausimas. JANĮ nustato kelis galimus įmonės prievolių perdavimo būdus parduodant įmonę:

- Pagal bendrą taisyklę, įmonės pirkėjui pereina visa įmonė ar jos esminė dalis, išskyrus prievoles, atsiradusias iki juridinio asmens pardavimo, dėl kurių nevykdymo yra patvirtinti juridinio asmens kreditorių reikalavimai, ir teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims pagal kitus įstatymus (JANĮ 87 straipsnio 6 dalis). Autorių nuomone, tokios taisyklės tikslas yra tai, kad iki bankroto proceso pradžios atsiradę kreditorių reikalavimai nepereina įmonės pirkėjui. Tokia sąlyga yra pagrįsta, kadangi įmonės pardavimas

siejamas su jos „nauja pradžia“, neturint prievolių įsiskolinimų, dėl kurių nevykdymo iš esmės pradėtas bankroto procesas. Tokiu atveju įmonės kreditorių reikalavimai tenkinami iš pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį gautos sumos ir taip pasibaigia iki bankroto proceso pradžios atsiradusios prievolės. Tačiau lingvistiškai aiškinant šią normą, kyla neaiškumų. Visų pirma, ji siejama ne su iki bankroto proceso pradžios atsiradusiais reikalavimais, bet reikalavimais, atsiradusiais iki juridinio asmens pardavimo. Tai reiškia, kad naujam pirkėjui neturėtų pereiti ne tik iki bankroto bylos pradėjimo atsiradusios prievolės, bet ir prievolės, kurios atsirado nuo bankroto proceso pradžios iki įmonės pardavimo. Tokia taisyklė nėra aiški, kadangi bankroto procesas siejamas būtent su iki jo pradžios atsiradusiais kreditorių reikalavimais, todėl nėra aišku, kodėl JANĮ 87 straipsnio 6 dalis yra siejama su prievolėmis, kurios atsirado iki juridinio asmens pardavimo, t. y. prievolėmis, kurios buvo iki bankroto proceso pradžios ir jį jau pradėjus. Taip pat nėra aišku, kodėl pirkėjui pereina tik patvirtinti įmonės kreditorių reikalavimai. Taip įstatymas atskiria kreditorius, kurių reikalavimai patvirtinti (tokie reikalavimai nepereina pirkėjui) nuo kreditorių, kurių reikalavimai nėra patvirtinti (tokie reikalavimai pereina pirkėjui). Tačiau minėta, kad įmonė turėtų būti parduodama kuo ankstesnėje bankroto proceso stadijoje, o kreditorių reikalavimų tvirtinimas gali užtrukti.

- Įmonės pirkimo–pardavimo sutartyje gali būti numatyta, kad pirkėjui yra perduodamos prievolės, atsiradusios iki juridinio asmens pardavimo, dėl kurių nevykdymo patvirtinti juridinio asmens kreditorių reikalavimai, tik jeigu pirkėjas sutinka perimti šias prievoles, o kreditoriai, kurių tenkintinus reikalavimus perima pirkėjas, sutinka, kad šias prievoles už juridinį asmenį vykdytų arba dėl jų nevykdymo susidariusius reikalavimus tenkintų pirkėjas (JANĮ 87 straipsnio 7 dalis). Kadangi ši norma lingvistiškai suformuota analogiškai kaip ir JANĮ 87 straipsnio 6 dalis, kyla jau nurodyti klausimai dėl šios normos aiškinimo. Tačiau, sprendžiant dėl šios normos tikslų, galima teigti, kad, priešingai nei pirmu atveju, įmonės pirkėjui tenka ir įmonės kreditorių reikalavimai, o įmonės prievolės kreditoriams nepasibaigia, tik keičiasi viena prievolinio teisinio santykio šalis – skolininkas. Toks įmonės pardavimo būdas iš esmės primena įmonės restruktūrizavimą, kadangi įmonė, tęsdama ūkinę komercinę veiklą, toliau vykdo savo prievoles. Įprastai prievolių teisėje perkelti savo skolą kitam asmeniui skolininkas gali tik tuo atveju, kai kreditorius sutinka (CK 6.116 straipsnio 1 dalis). Taigi, tokiais atvejais parduodant įmonę, būtinas jos kreditorių sutikimas. JANĮ minėtoje normoje nustato, kad tam, kad įmonės pirkėjas perimtų įmonės kreditorių reikalavimus (prievoles), būtina kelių sąlygų visuma: i) pirkėjas sutinka perimti šias prievoles, ii) kreditoriai, kurių tenkintinus reikalavimus perima pirkėjas, sutinka, kad šias prievoles už juridinį asmenį vykdytų arba dėl jų nevykdymo susidariusius reikalavimus tenkintų pirkėjas. Tai reiškia, kad įmonės iki bankroto pradžios atsiradusios prievolės gali pereiti tik esant pirkėjo ir kreditorių pritarimui. Tačiau, analizuojant JANĮ 87 straipsnio

7 dalį, kyla klausimų: Kaip turi būti suprantamas kreditorių pritarimas? Kaip turėtų būti vertinamos situacijos, kai kreditoriai nepritaria skolos perkėlimui?

Sistemiškai aiškinant JANĮ ir sutarčių teisės nuostatas, galima teigti, kad, remiantis sutarčių laisvės principu, įmonės prievolių (ne)perėjimo klausimas iš esmės priklauso nuo pirkėjo ir kreditorių valios. Taip pirkėjas turi vykdyti skolininko prievolės kreditoriui pagal jų prievolių vykdymą reglamentuojančias taisykles. Tačiau, autorių nuomone, JANĮ 87 straipsnio 6–7 dalys kelia klausimų dėl jų taikymo apimties ir kreditorių interesų gynimo. Nurodyti šių normų neaiškumai kelia teisinį neapibrėžtumą ir neaiškumą.

3.3. Darbuotojų teisių apsauga įmonės pardavimo atveju bankroto procese

Bankroto procese įprastai turėtų būti parduodama veikianti įmonė, todėl įmonėje dar gali būti darbuotojų, kurie tą veiklą ir vykdytų. Neatsitiktinai kai kurių valstybių teisėje, pavyzdžiui, Prancūzijoje, bankrutuojančios įmonės darbuotojų apsauga yra vienas esminių įmonės pardavimo tikslų, aiškiai nustatytas įmonių nemokumo procesą reglamentuojančiame įstatyme. Deja, nei JANĮ, nei šio įstatymo parengiamuosiuose dokumentuose nemokios įmonės darbuotojų apsauga įmonės pardavimo atveju nėra aptarta (reglamentuojama). Darbuotojų interesų apsaugą įmonės pardavimo atveju galima išskirti į dvi dalis: pirma, darbuotojų apsauga išskėlus įmonės bankroto bylą, ir antra, įmonę perėmus pirkėjui.

Vertinant įmonės darbuotojų apsaugą išskėlus įmonės bankroto bylą, darbuotojų teisiniai santykiai reglamentuojami JANĮ ir DK. JANĮ 62 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, darbo sutartys su juridinio asmens darbuotojais nutraukiamos DK nustatyta tvarka. Remiantis DK 62 straipsnio 1 dalimi, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti darbdaviui bankroto bylą ar kreditorių susirinkimui priėmus sprendimą vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka, nemokumo administratorius sudaro darbuotojų, su kuriais bus sudarytos terminuotos darbo sutartys dirbti darbovietėje bankroto proceso metu, sąrašą. Tokios terminuotos darbo sutartys negali trukti ilgiau kaip iki įmonės bankroto proceso pabaigos. Tai reiškia, kad nemokumo administratoriui suteikiama teisė spžesti, kokie darbuotojai lieka dirbti įmonėje bankroto proceso metu. Autorių nuomone, aiškinant šią normą, reikia įvertinti įmonės pardavimo tikslus. Minėta, kad įprastai gali būti parduodama veikianti įmonė, t. y. tokia, kurioje dirba darbuotojai. Todėl tais atvejais, kai yra galimybė parduoti įmonę, nemokumo administratorius neturėtų nutraukti darbo sutarčių.

Pagrindinis darbuotojo interesas – teisė gauti atlyginimą už darbą. DK 149 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad darbuotojams, kuriems būtina dalyvauti bankroto procese, išskyrus darbuotojus, dalyvaujančius toliau vykdomoje ūkinėje komercinėje veikloje, darbo užmokestis už darbą tuo metu mokamas iš administravimo išlaidoms skirtų lėšų. Taigi, darbuotojai, kurie dirba (atlieka darbo sutartyje nustatytas pareigas), gauna atlyginimą iš vykdomos ūkinės komercinės veiklos gaunamų pajamų.

Kita darbuotojų teisių apsaugos dalis yra susijusi su jų apsauga įmonę nupirkus pirkėjui. Iš esmės, nupirkus įmonę, iki tol joje buvę darbuotojai turi likti ir dirbti toliau. Siekiant darbuotojų apsaugos, pavyzdžiui, Prancūzijos komerciniame kodekse yra nurodoma, kad siūlyme pirkti įmonę turi būti nurodomos perspektyvos dėl darbo santykių ir veiklos užtikrinimo garantijos. Atitinkamai teismas, sprenddamas dėl tinkamiausio pasiūlymo, vertina, kuris pasiūlymas užtikrins galimybes ilgiausiai išlaikyti darbo santykius. Taigi, įmonės pardavimas turi būti vertinamas ir atsižvelgiant į darbuotojų interesų apsaugą pirkėjui perėmus įmonę. Galiausiai, jei pirkėjas neįvykdo visų prisiimtų įsipareigojimų, sutartis net gali būti pripažinta negaliojančia ir taikoma restitucija (Prancūzijos komercinio kodekso L642-11 straipsnis).

Autorių nuomone, siekiant užtikrinti darbuotojų teisių apsaugą perėmus įmonę, užtikrinti teisinį tikrumą, JANĮ turi būti nustatytos nuostatos, reglamentuojančios darbuotojų teisių apsaugą įmonės pardavimo atveju. Bendra darbuotojų teisių apsauga darbdavio verslo ar jo dalies perdavimo atveju reglamentuojama įstatyme. DK 51 straipsnio 1 dalyje nustatyta bendra taisyklė, kad darbdavio dalyvių sudėties pasikeitimai, jo pavaldumo, dalyvio ar pavadinimo pasikeitimas, darbdavio sujungimas, padalijimas, išdalijimas ar prijungimas prie kitos įmonės, įstaigos ar organizacijos arba restruktūrizavimas nekeičia darbdavio darbuotojų darbo sąlygų ir negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius. Minėto straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad iš verslo perdavėjo verslo perėmėjui perėję darbo santykiai tęsiasi tokiomis pačiomis sąlygomis verslo perėmėjo įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje, nepaisant verslo ar jo dalies perdavimo teisinio pagrindo. Pakeisti darbo sąlygas ar nutraukti darbo sutartį dėl verslo ar jo dalies perdavimo draudžiama. Kai darbo santykiai pereina verslo perėmėjui, šis juos gali nutraukti tik bendraisiais pagrindais, nesiejamais su verslo ar jo dalies perdavimu.

Pagrindinė idėja, vertinant užsienio šalių reguliavimą ir bendrąsias darbuotojų apsaugos garantijas verslo perkėlimo atveju, yra ta, kad darbuotojų darbo sutartys nėra modifikuojamos, jos yra „perkeliamos“ pirkėjui, kuris privalo tinkamai vykdyti iš darbo sutarties kylančius įsipareigojimus. Todėl pirkėjas bankroto procese prieš siūlydamas pirkti įmonę turėtų įvertinti darbo teisinių santykių ypatumus įmonėje. Atitinkamai sprendžiant dėl įmonės pardavimo, vienas esminių kriterijų – kokią darbuotojų apsaugą siūlo įmonės pirkėjas. Tokį vertinimą turėtų atlikti atitinkamai teismas ar kreditorių susirinkimas, sprenddami dėl įmonės pardavimo tvirtinimo.

Kol kas JANĮ, nesant jokių konkrečių taisyklių dėl darbuotojų teisių apsaugos įmonės pardavimo atveju, kelia teisinį neaiškumą ir nekonkretumą. Siekiant užtikrinti tinkamą darbuotojų teisių apsaugą, JANĮ turi būti nustatytos aiškios ir konkrečios darbuotojų teisių apsaugą reglamentuojančios taisyklės.

3.4. Reikalavimai įmonės pirkėjui

Analizuojant įmonės pirkimą–pardavimą, kyla klausimas, ar įmonės pirkėjui gali būti taikomi kokie ribojimai. Svarstyta, ar pirkėju gali būti su parduoda įmone, jos valdymo organais ar savininkais susiję asmenys, ar įmonę gali įsigyti jos kredi-

torius. Užsienio šalių teisėje šis klausimas sprendžiamas įvairiai. Prancūzijoje įmonę draudžiama įsigyti susijusiems su skolininku asmenims. Prancūzijos komercinio kodekse nustatytas detalus sąrašas asmenų, kurie negali įmonės pirkti. Pagal Estijos nemokumo įstatymo 141(1) straipsnį įmonė ne aukciono būdu gali būti parduodama susijusiems asmenims ir 1/5 kreditorių reikalavimų turinčios sumos turinčiam kreditoriui tik esant kreditorių susirinkimo pritarimui. Manytina, viena vertus, kad tam tikri ribojimai, taikomi potencialiems įmonės pirkėjams dėl jų nesuinteresuotumo, yra pagrįsti, nes įmonės pardavimas siejamas su įmonės komercinės veiklos tęsimu ir darbuotojų darbo vietų išsaugojimu. Be to, įmonės įsigijimas reiškia, kad jos valdymas pereina naujam savininkui, kuris galbūt sėkmingiau valdys įmonę. Su įmonės pardavimo tikslais nebūtų suderinta tai, kad įmonę įsigytų su skolininku susijęs asmuo, kuris iš karto nutrauktų įmonės veiklą. Kita vertus, įmonės pardavimo teisinis reguliavimas turi būti patrauklus, skatinti įmonę įsigyti, todėl per griežti ribojimai gali sudaryti kliūtis veiksmingai parduoti įmonę ir patenkinti jos kreditorių reikalavimus.

Taip pat kyla klausimas, ar įmonės pirkėjo ekonominiai pajėgumai tęsti įmonės veiklą bei vykdyti prievoles jos kreditoriams (kai įmonė parduodama JANĮ 87 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka) turi būti vertinami prieš sutarties sudarymą. Tokio vertinimo tikslingumą ir poreikį lemia įmonės pardavimo tikslai – įmonės ūkinės komercinės veiklos tęsimas ir įmonės darbuotojų darbo vietų apsauga. Nekeliant šių tikslų, įmonės pardavimas yra netikslingas. Tačiau tai reiškia, kad įmonės pirkėjas turi būti ne tik pajėgus sumokėti kainą pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį, bet ir toliau tęsti jos veiklą. Siekiant minėtų šių tikslų, minėta, kad Prancūzijos teisėje yra nustatyti griežti reikalavimai, kuriuos turi atitikti pirkėjas. Todėl, be kita ko, pirkėjas pasiūlyme turi nurodyti perspektyvas dėl darbo santykių, garantijas dėl veiklos tęsimo, numatomą turto pardavimą dviejų metų laikotarpyje po įmonės pardavimo ir pan. (Prancūzijos komercinio kodekso L642-2 straipsnis). Atitinkamai, minėta, kad teismas priima tą pasiūlymą, kuris užtikrina ilgiausią darbo teisinių santykių išlaikymą ir kreditorių prievolių vykdymą geriausiomis sąlygomis ir kuris pateikia geriausias garantijas dėl siūlymų įgyvendinimo (Prancūzijos komercinio kodekso L642-5 straipsnis). Taigi, įstatymas kelia aukštus reikalavimus įmonės pirkėjui.

JANĮ jokių reikalavimų įmonės pirkėjui nenustato ir iš esmės visus klausimus, susijusius su įmonės pardavimu, palieka spręsti nemokumo administratoriui ir kreditorių susirinkimui savo nuožiūra. Manytina, kad minėti Prancūzijos teisinio reguliavimo pavyzdžiai yra tinkami ir panašus reguliavimas turėtų būti nustatytas ir JANĮ. Pavyzdžiui, įstatymų leidėjas galėtų nustatyti, kad kreditorių susirinkimas, vertindamas pateiktus siūlymus pirkti įmonę, turi įvertinti, kuris pasiūlymas leis išsaugoti įmonės darbuotojų darbo vietas ir patenkinti kreditorių reikalavimus didžiausia apimtimi. Taip būtų užtikrinamas teisinis aiškumas, konkretumas ir sudaromos prielaidos pasiekti įmonės pardavimo tikslus (įmonės veiklos tęstinumą, darbuotojų darbo vietų išlaikymą).

Kita problema kyla dėl konkurencijos teisės taisyklių įmonės pardavimo atveju bankroto procese įgyvendinimo. Minėta, kad pagal LVAT praktiką įmonės bankroto

procesas nepašalina įmonės dalyvių atsakomybės pagal konkurencijos teisę (koncentracijos taisyklių vykdymo). Tai, savo ruožtu, kelia klausimų dėl konkurencijos ir nemokumo teisės taisyklių kolizijos. Pavyzdžiui: ar įmonės pardavimui bankroto procese taikomos konkurencijos teisės normos, reglamentuojančios koncentracijos taisykles? Iš esmės įmonės pirkimas atitinka koncentraciją pagal kontrolės įgijimą (Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo²⁶ (toliau – KĮ) 3 straipsnio 5 dalies 2 punktą). Remiantis KĮ 8 straipsnio 1 dalimi, apie numatomą įvykdyti koncentraciją privaloma pranešti Konkurencijos tarybai ir gauti leidimą, jeigu koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų suminės bendrosios pajamos Lietuvos Respublikoje paskutiniiais prieš koncentraciją ūkiniais metais yra didesnės negu dvidešimt milijonų eurų ir jeigu kiekvieno mažiausiai iš dviejų koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų bendrosios pajamos Lietuvos Respublikoje paskutiniiais prieš koncentraciją ūkiniais metais yra didesnės negu du milijonai eurų. Koncentracijos taisyklių laikytis yra privaloma²⁷. Taigi, koncentracijos reikalavimai taikomi iš esmės tik didelėms įmonėms. Lietuvoje absoliuti dauguma bankroto procesų yra susiję su mažomis įmonėmis²⁸, kurioms koncentracijos taisyklės nebūtų taikomos. Tačiau tais atvejais, kai įmonės pardavimas patenka į KĮ 8 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, manytina, kad šiam įstatyme nustatytos koncentracijos taisyklės turėtų būti taikomos parduodant įmonę bankroto procese.

Išvados

1. Įmonės pardavimu nemokumo procese siekiama ne tik kreditorių reikalavimų patenkinimo, bet ir ekonominių ir socialinių tikslų (verslo, darbo vietų išsaugojimo, nepertraukiamo prievolių vykdymo užtikrinimo). Iš esmės taip yra siekiama sudaryti sąlygas pakeisti nemokios įmonės savininkus naujais, kurie galėtų sėkmingai tęsti įmonės vykdytą veiklą, taip sudarant galimybes įmonei toliau naudotis jos turimais ištekliais (taip pat ir darbuotojais), ekonominėmis vertybėmis.
2. Atlikus užsienio valstybių (Estijos, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos) įmonių pardavimą bankroto procese reglamentuojančių teisės aktų analizę, nustatyta, kad visais atvejais yra siekiama įmonę parduoti kuo anksčiau procese, ją parduodant turi būti užtikrinamas jos veiklos tęstinumas vykdant bankroto procedūras iki pardavimo. Pirkimo procese aktyviai dalyvauja teismas. Nuosavybės teisės įmonei perėjimas naujam pirkėjui yra siejamas su visos san-

26 „Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas“, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856; 2012, Nr. 42-2041; TAR, 2017-01-18, Nr. 2017-01075.

27 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1699-822/2015“.

28 Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2016–2019 m. apžvalga „Administravimo išlaidų analizė“, žiūrėta 2021 m. kovo 5 d., <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/Administravimo-ilaidos2019.pdf>.

dorio kainos sumokėjimu (teismo patvirtinimu dėl įmonės pardavimo). Be to, įmonės pirkėjui keliami nešališkumo reikalavimai, siekiant užkirsti kelią interesų konfliktui.

3. Šiuo metu JANĮ 87 straipsnio 1–3 dalyse reglamentuojama įmonės pardavimo tvarka neatitinka veiksmingo bankroto proceso tikslo. Nustatyta, kad įmonės pardavimas bankroto procese iš esmės galimas tik kuo ankstesnėje šio proceso stadijoje. Atsižvelgiant į tai, kad pačioje bankroto proceso pradžioje turi būti nusprendžiama dėl įmonės darbuotojų atleidimo ir sutarčių nutraukimo, tai gali reikšti, kad iki tol, kol bus sušauktas pirmasis kreditorių susirinkimas, įmonės pardavimo tikimybė gali išnykti. Todėl, nepaneigdami kreditorių pritarimo svarbos įmonės pardavimui, autoriai siūlo papildyti JANĮ 87 straipsnį, nustatant du įmonės pardavimo modelius, priklausomai nuo bankroto proceso stadijos: i) įmonę parduodant bankroto proceso pradžioje iki pirmojo kreditorių susirinkimo, sprendimą dėl įmonės pardavimo priima teismas; ii) įmonę parduodant pradėjus bankroto proceso procedūras ir sušaukus pirmąjį kreditorių susirinkimą, sprendimą dėl įmonės pardavimo priima kreditorių susirinkimas.
4. Autorių nuomone, įstatyme turi būti aiškiai reglamentuojama skelbimo įmonę pirkti, pasiūlymų pirkti pateikimo tvarka. Nors įmonė teisiniame reglamentavime suprantama kaip nekilnojamas daiktas, kuris bankroto procese įprastai parduodamas varžytynėse, manytina, kad bankroto procese įmonę varžytynėse negali būti parduodama. Todėl, siekiant užtikrinti teisinį aiškumą ir skaidrumą, turi būti tiksliai nustatyta, kaip, kokia tvarka turėtų būti organizuojamas įmonės pardavimas. Taip pat JANĮ turi būti reglamentuojamos ir darbuotojų interesų apsaugos garantijos parduodant įmonę. Autorių nuomone, įstatyme turi būti nustatytos darbuotojų interesų garantijos iki ir po įmonės pardavimo.
5. JANĮ turėtų būti nustatyti papildomi reikalavimai potencialiems įmonės pirkėjams. Įmonės pardavimas yra susijęs su reikšmingais ekonominiais ir socialiniais tikslais, todėl įstatyme turėtų būti nustatyti bent minimalūs interesų konflikto prevencijos reikalavimai (pavyzdžiui, kaip nustatyti Prancūzijos teisiniame reglamentavime). Taip būtų sudarytos realesnės sąlygos užtikrinti realų įmonės pardavimo tikslų pasiekimą ir išvengti atvejų, kai įmonės pirkėjas nesiekia tęsti įmonės veiklos.

THE PROBLEMS OF SALE OF AN ENTERPRISE AS A GOING CONCERN IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS

Remigijus Jokubauskas, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article examines the goals and procedure of the sale of an enterprise as a going concern in corporate bankruptcy proceedings. It argues that the goals of the sale*

of an enterprise are not in accordance with the classic goals of bankruptcy proceedings, as they relate to the broader economic and social goals that can be achieved by selling an enterprise as an asset. This article also focuses on the comparative analysis of international legal regulation by examining how this procedure is regulated in the bankruptcy law of Estonia, Latvia, Poland, and France.

The procedure for the sale of an enterprise established by the Law on Insolvency of Legal Entities and its problems are also examined. The authors consider how the sale of an enterprise should be ensured at the earliest possible stage of bankruptcy proceedings, and provide a proposal to change the procedure for the sale of the enterprise, including the court in this procedure. This paper also analyzes how bids to buy a company should be submitted, what actions should be performed by an insolvency administrator, how the interests of employees should be ensured, and what requirements should be established by law for the buyer of an enterprise.

Keywords: *bankruptcy proceedings, sale of an enterprise, protection of creditors' interests.*

Remigijus Jokubauskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių nemokumo teisė, civilinis procesas.

Remigijus Jokubauskas, PhD candidate at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: corporate insolvency law, civil procedure.

Vigintas Višinskis, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių nemokumo teisė, civilinis procesas.

Vigintas Višinskis, professor at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: corporate insolvency law, civil procedure.

Mykolas Kirkutis, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinis procesas, nemokumo teisė, vykdymo procesas.

Mykolas Kirkutis, PhD candidate at the Institute of Private Law at Law school at Mykolas Romeris University. Research interests: arbitration, civil procedure, corporate insolvency law, enforcement proceedings.